

GREETH GILHUIS-
SMITSKAMP

ZIELEN OP WEG

Tusschen het breede, kale raam van 't „café met twee billards“, en de hooge ruiten van 't ouderwetsche magazijn in scheepsvictualiën, zit het smalle, scheefgezakte geveltje van Opoe's winkeltje bekneld, alsof het door een geweldige slag op de nok een halve meter de grond is ingedreven.

„Depôt van Brood- en Beschuitfabriek de Haan“, verkondigen de krullige, halfuitgesleten letters op het eene smalle raam. Op het andere bovenlicht kraait het symbool, met kleurige veeren en een opengeperde snavel, victorie over de kadetjes en bleeke beschuitbollen.

Opoe's eigenlijke naam wordt in de buurt zelden gebruikt. „Vrouw de Haan,“ zeggen de schippers en bootwerkers, als ze, met de geruite broodzakken over de schouder, tegen de vervelooze toonbank leunen, en voor hun verhalen van zorg en kommer bij Opoe een altijd gewillig gehoor vinden. En Steefie is bij de jongens in de buurt bekend als Steefie de Haan.

Het winkeltje staat in een van de vele rommelige, schuin-aflopende zijstraten van de kade, in een omgeving van stoomkranen, meerpalen, en vloekende bootwerkers met blauwe truien. Opoe voelt er zich thuis, maar het begroot haar wel eens om Steefie. Hij leert op straat niets dankwaard, en Opoe houdt hem dan ook zooveel mogelijk binnen. Maar in het donkere

ZIELEN OP WEG

woninkje achter de winkel is voor een snelgroeiend kind niet veel vertier.

Steeffie weet nog vaag dat er eens een tijd is geweest waarin hij niet bij Opoe was. De tijd dat hij met vier broertjes op klompen speelde op 't achtererf van een Geldersch keuterboerderijtje. Maar toen er nòg een broertje bijkwam, is Opoe gekomen om Steeffie weg te halen. Opoe heeft altijd een zwak voor Steeffie gehad, omdat hij naar Opa heet. 't Is Vaders eenige na-hieter, zegt ze.

De Ruig, Opoe's schoonzoon, is er niet voor om Steeffie nog langer bij Opoe te laten. De jongens zijn nu grooter, en Antje kan het kind best weer thuis hebben. De Ruig ziet, bij Opoe's jaarlijksche zomerbezoeken, misprijzend het verschil tusschen zijn stevige buitenjongens, en het bleeke stadskind met zijn ouwe-lijk gezicht en bedaarde manieren. — 't Wordt een oud mannetje, gunter bij Moeder, heeft hij al meermalen tegen zijn vrouw gezegd. Maar Antje kan Opoe's smeeken niet weerstaan. — Je weet hoe gek 't ouwe mensch met 'm is, verdedigt ze, — en 't is àl wat de toberd nog heit. En zoo wordt Steeffie's verblijf jaar op jaar verlengd, en iedere keer opnieuw wordt hij als een buit meegevoerd door Opoe.

Antje stuurt, als een tegemoetkoming, op gezette tijden pakken met eieren en Geldersche worst. Opoe kan het wel gebruiken, want 't is iedere week weer tobben om de eindjes aan elkaar te knopen. Het winkeltje loopt goed, maar Opoe's hart is te groot en te ruim. Als de werkelooze Duitschers en Russen, die in

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

grootte getale de havenstad overstroomden, tegen Opoe hun nood uitklagen, kan ze geen geld aanpakken. Dan luistert ze medelijdend toe, met haar handen onder de geruite schort, en stopt nog wat krentebollen in de broodzak, voor de kinderen. Want al de vreemdelingen die in Opoe's winkeltje komen hebben kinderen, die thuis honger lijden. Ze noemen Opoe „gute Frau“, en stamelen in gebroken Hollandsch hun dank. — Ja, ja, 't is al goed, man, zegt Opoe, — as 't nou maar an z'n bestemming komt.

's Avonds zitten Opoe en Steefie in 't warme keukentje. Dan trekt Opoe de hanglamp laag op de tafel, en Steefie mag platen kijken in de oude boeken van Opa. Hij haalt ze uit de la van de secretaire, die in de tusschenkamer staat, en Opoe veegt eerst met een punt van haar schort de keukentafel schoon. Zelf leest Opoe nog wel eens 'n enkele keer in het boekje, dat Opa's grootvader zelf geschreven heeft. „Tien kinderpreekjens, voorafgegaan door mijn bekeeringsgeschiedenis“. Maar Steefie heeft 't liefst het groote boek in de schimmelige leeren band: „Historie des Ouden en Nieuwen Testaments, verrijkt met meer dan vierhonderd printverbeeldingen, in koper gesneden.“ Hij kent alle platen uit zijn hoofd, met de onderschriften. 't Is een spelletje geworden, om zijn hand op 't onderschrift te houden en dan te raden wat er staat. De mooiste plaat vindt Steefie die van de arke Noachs. Het zijn er eigenlijk drie, van iedere verdieping is een aparte plaat. De hokken van de dieren staan netjes naast elkaar, ieder voorzien van een letter. De be-

ZIELEN OP WEG

schrijving staat er naast, „Fatsoen of de gestalte van Noach's arke“. En er is ook een lijst bij van de hokken en vertrekken. Steefie gaat alles nauwkeurig na, en zoekt de letters uit die op de vierkantjes staan. „A. uylen, nachtraavens, vleermuyzen. B. kempaanen en tuynhopjes.“ — Boven in de ark zijn ook slaapkamers, „L. Sems slaapkamer, M. Noachs slaapkamer“. — Steefie wijst met zijn vinger bij, en slaat niets over, ook niet de „vermaaning aan den Beschouwer.“

Opoe vindt het een uitkomst dat Steefie zoo graag met de boeken bezig is. Ze luistert gewillig als hij voorleest, en weet een antwoord op alle vragen. Steefie tobt met de rare letters, en leest voortdurend de s als f. — En door deze fluyzen des hemels, die geopend wierden, maalt Mofes ons eenigfins af, hoe yder poogde zijn leeven te redden. —

Steefie ligt met zijn knieën op een stoel, en prevelt door. Opoe heeft gezegd dat hij de boeken hebben mag, als hij groot is. Ze zijn allemaal van Opa geweest, en Steefie heeft een onbegrensde bewondering voor de geleerdheid van Opa, die al die dikke boeken heeft uitgelezen. Hij kent precies al Opoe's verhalen uit de oude tijd, toen Opa nog leefde, en ze in Hellevoetsluis een eigen bakkerij hadden. — Veertig zakkies bakten we, zegt Opoe trotsch, — en Opa gong d'r iedere dag op uit met de hondekar, weer of geen weer. —

Het brood dat Opoe nu verkoopt wordt elke morgen
59 gebracht door Arie. Arie is een ouwe man met een

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

grijs baardje, dat tot zijn ooren toe groeit. „Arie met de kinderwagen”, noemen de jongens uit de straat hem, want de Brood- en Beschuitfabriek de Haan stuurt Arie er op uit met een broodwagen, die uit een vroegere tijd stamt, en ver beneden de maat is.

— ‘n Bakkie, Arie? vraagt Opoe, als Arie „uitgelajen” heeft, en zijn briefje is afgeteekend. Arie laat zich niet lang nooden, hij mag graag een praatje met Opoe maken. Hij is een oude vrijgezel, en „an ‘t Leger”. De gesprekken van Opoe en Arie bewegen zich meestal op theologisch gebied. — Jullie met je kerken, zegt Arie hoofdschuddend, — jullie legge de levendigheid van ‘t geloof an bānde, mensch!

Arie kan goed zijn woord doen; ‘s Zaterdags-avonds spreekt hij vaak in bijeenkomsten op de Korenmarkt.

Opoe is er een keer heengeweest met Steefie, om Arie een plezier te doen. Steefie had met open mond toe staan kijken hoe Arie, op een houten tabouret, de menschen toesprak. Er waren ook juffrouwen van ‘t Leger bijgeweest, en toen Arie klaar was waren ze allemaal om een klein orgeltje op een handkar heen gaan staan, om te zingen. Arie zat voor ‘t orgeltje, en zong de tweede stem bij ‘t refrein, met zijn hoofd achterover en zijn oogen dicht.

Opoe was tot ‘t eind toe blijven luisteren, en had ook nog een blaadje aangepakt. Maar tegen Arie had ze later gezegd dat ‘t klaar gevoelswerk was.

Steefie loopt om twaalf uur altijd hard uit school, om Arie nog te zien. Als de „kinderwagen” voor de deur

ZIELEN OP WEG

staat is 't in orde. Dan zit Arie nog in 't keukentje, en redeneert honderd uit. 't Gebeurt wel dat Opoe zeggen moet: — Me arepels koken an brij, man. En dat is dan voor Arie 't sein om op te stappen.

Arie is de grootste vriend van Steefie. Maar behalve Arie heeft hij in de buurt nog wel meer vrienden.

Daar is Jaantje uit de winkel-met-'t stoepje, die pintjes melk verkoopt en gaspenningen, en twee broedende kippen van wit porcelein voor 't raam heeft zitten. 't Binnenplaatsje van Jaantje ligt achter Opoe's keuken, op zachte zomeravonden hooren Opoe en Steefie Jaantje op de gitaar tokkelen. Allemaal bekende versjes speelt ze, versjes die Opoe als kind zijnde al op school geleerd heeft. „Vader, ik ga reizen“, en „Duijje met uw blanke veeren“. Soms zingt Opoe zachtjes mee, met haar dunne, bevende stem. Dan leeft er op haar mager, bleek gezicht een wereld van herinnering en ontroering. Als Opoe zingt moet ze al gauw haar brilleglazen afvegen.

En dan is daar voor Steefie ook nog de schuit, waar Oome Dirk en Neel op wonen. 't Gebeurt maar een enkele maal dat Opoe met Steefie naar Oome Dirk gaat, want Opoe kan de winkel niet best alleen laten.

Oome Dirk is een halfbroer van Opoe, hij woont met Neel en David op een woonschuit, die in geen dertig jaar gevaren heeft. David is een ouwe, oranje-en-wit geplekte schipperskees. Als oome Dirk tegen hem gromt: — 'k Zel je an een ouwe jood verkoope, — springt David als een dolle om hem heen, bijt in zijn

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

bombazijnen broek, en keft alle honden uit de buurt bij elkaar. Dat is een van de vele kunstjes, die Oome Dirk aan David geleerd heeft.

Opoe heeft wel eens vaag gevoeld, dat het voor Steefie niet goed is, altijd onder oude menschen te verkeeren. Ze ziet wel dat hij anders is dan de meeste kinderen van zijn leeftijd. Ieder jaar opnieuw strijdt ze haar strijd om Steefie te behouden. Maar na de laatste keer heeft Opoe zich, toen ze weer veilig en wel in het keukentje zaten, afgevraagd wat voor het kind zelf beter zou zijn. En zoo verschuift ze de beslissing telkens weer tot de volgende zomer.

* *
*

Juist als Opoe naar het tusschenkamertje loopt, om uit de bonheur du jour haar goeie kapotheid te halen, gaat de winkelbel.

— Lammetje is precies op tijd, zegt Opoe voldaan. Steefie blijft stokstijf zitten op de stoel, waarop Opoe hem terwille van het Norfolkpakje en de schoone liggende kraag, neergezet heeft. Steefie heeft onberedeneerde antipathieën, en hij houdt niet van Lammetje. Ze heeft een lacherige stem en een manke voet, en komt iedere maand een dag naaien bij Opoe.

— Zel ik maar verder komme, tante? roept Lammetje, met een hartelijke uithaal. Opoe schuift de tusschen deur al open. — Zoo meid, bei-je daar?

— Dàg, zegt Steefie stug, terwijl hij een stijve hand uitsteekt.

— Wat bê-je netjes, prijst Lammetje uitbundig, — 62

ZIELEN OP WEG

zeker je Zondagsche pakkie, jô, je lijkt wel een goud haantje!

Steeffie kijkt minachtend, en steekt zijn onderlip vijandig naar voren. Zijn onderzoekende blik glijdt onmiddellijk naar de eene dikgezoolde laars van Lammetje, die er uit ziet alsof ze hem nog nooit uit heeft gehad. Lammetje komt uit Tullentwaal en is een wees.

Opoe strikt voor de spiegel de paarse brides van haar kapotje, en haalt ze zorgvuldig uit.

— 'k Ben blij dat je kòn, meid, praat ze ondertusschen tegen Lammetje. — Jij ben an de winkel gewend, ik ken 'm an je òverlate —

— Gerùs', tante, zegt Lammetje.

Lammetje Osnabrugge zal die middag voor Opoe op de winkel passen, want er is een boodschap uit de schuit gekomen, van Neel, dat 't misloopt met Oome Dirk. Opoe is er van geschrokken. Oome Dirk is negen en zeventig, maar toch nog een krasse baas.

— 't Zel 't endje wel weze met Oome Dirk, zegt Lammetje meewarig. — As mensche op die leeftijd eenmaal gaan sùkkele En wat mot die Néél dan beginne, ze schiet moederziel alleenig over. 'k Zou de schuit maar wegdoen

Opoe haalt de schouders op. — Dat valt óók niet mee, vindt ze; — ze het d'r leve lang op dat ouwe karrekas gewoond. Nou, dan gaan me maar. Zel je op alles lette, meisie?

— Ga maar gerùs', tante, zegt Lammetje dienstvaardig, terwijl ze haar doorprikte zeildoek naai-étui te

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

voorschijn haalt. — 'k Ken nog wel een steekie doen onder de hand ook.

Buiten leeft Steefie op. Een doordeweeksche dag uit met Opoe, dat is iets buitengewoons.

Stijf gearmd gaan ze de drukke Maasbrug over, waar de stoombootjes driftig puffend onderdoor schieten, en voren trekken door de klotsende golfjes.

— 'n Lekker zonnetje, zegt Opoe voldaan, — 'k voel het an me botte. —

— Gaan we met de trem?, vraagt Steefie.

— Nee, beslist Opoe, — we gaan loope tot het Hoofd, en dan met het overvaarbootje.

Opoe zegt niet veel onderweg. Haar gedachten zijn bij Oome Dirk en Neel. Opoe is benieuwd hoe Oome Dirk er voor ligt, hij is altijd een man van de nachtschool geweest, en zoekt het dan hier, dan daar. Daarom hebben Opa en hij elkaar nooit kunnen verstaan. Maar Opoe, die zelf óók van de eilanden komt, kan er wel inkomen.

— As Oome Dirk dóódgaat, spint Steefie mee aan de gedachtengang, — wordt-ie dan ook over boord gegooid, net als iemand die op zee doodgaat?

— Belnéé, zegt Opoe afwezig, — ze kenne 'm toch gewoon begràve, an de wal —

Steefie laat zijn hand langs de steenen balustrade van de brug schuren.

— Zou die zieke kip er nog zijn?, vraagt hij ineens,

— die ouwe zieke kip, die Neel in een hokkie naast de bedsteê had? Hij lee iedere dag één eitje, Opoe, en dat mocht-ie zèllef opete, omdat-ie de

ZIELEN OP WEG

tering had. Kènne kippe de tering hebbe, Opoe?
— Bei-je bevore, jochie, zegt Opoe, vervuld van haar
eigen gedachten. — Kippe benne geen mènsche. —
— Neel zegt het, houdt Steefie vol.

Hij moet ineens aan Rijkema denken, die boven het
winkeltje woont, en óók de tering heeft. Rijkema ligt
de heele dag voor het raam van de achterkamer,
tegen de uitgeslagen muur van de binnenplaats aan
te kijken. Steefie kan hem net zien liggen, als Opoe
't matglazen bovenlicht van de keuken heeft open-
staan. Vóór kan hij niet liggen, want daar houden ze
kostgangers. — Mien man mot 't uutbroei'n en uut-
zwê't'n, zegt vrouw Rijkema, die uit Friesland komt,
— als er 't het uut'broeid is er klee. Maar Opoe zegt
dat Rijkema de tering heeft, en tering kan nooit
beter worden. —

— We ben d'r, zegt Opoe, — 'k zie Neel d'r blomme-
tjes al!

— Mag ik vanmiddag op de planken spelen, Opoe?,
dringt Steefie, terwijl hij met beide handen Opoe's
hand vastpakt. — Hè ja, Opoe, 'k zel heusch voorzich-
tig weze!

— Geen dènken-an, verwerpt Opoe beslist, — je blijft
binne! Je goeie pakkie is zóó na' de maan in die teer-
boel!

Steefie laat Opoe's hand los, en trekt een verongelijkt
gezicht. Maar als hij ouwe David op 't dek ziet liggen,
is hij zijn boosheid al weer vergeten.

— Daar hei-je David óók!, zegt hij met verrukte
65 oogen tegen Opoe. En vóór Opoe uit stapt hij

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

't loopplankje met de kippentreedjes over.

Voor de popperige raampjes van „de Vrouw Jansje“ kijken de twee steenen leeuwen met blauwe manen grimmig onder de balletjesfranje uit. De geraniums van Neel hangen met weelderige trossen over de vervelooze planken van de woonschuit.

David slaat aan, en trekt aan de ketting. — Koest hond, zegt Steefie manhaftig, — goed vollek!

Het houten schuifdeurtje gaat open.

— Néé maar, zegt Neel verbaasd, — bê-jij het, tante Leun? Kindere-mensche, wat zel Vader blij weze, hij weet er niks van da'k je een boodschap heb gestuurd! Kom-t-er in, kom-t-er in, mensch!

Opoe houdt haar tegen. — Hoe gaat et met 'm?, vraagt ze bezorgd. Neel haalt de schouders op, en schudt haar hoofd. — Op 't oogenblik gaàt-et weer, zegt ze zacht, — maar de dokter zegt toch dat-et 't endje wordt. Hij had allang van die benauwdhedes, maar de laaste tijd wier 't erger

Ze duwt haar zwart satinetten schort tegen haar oogen en pakt Opoe bij de arm. — 'k Zel me vadertje gaan verlièze, tante Leun, zegt ze nokkend, — en dan ben 'k alléén op de wereld

— Nou, nou, zegt Opoe bemoedigend, — 't is zoo ver nog niet. Kom meid, nou mot je niet gaan hùile —

— Neeltje, roept een schorre stem van binnen, — wie is daar, Neeltje?

Neel vermant zich. Ze duwt Opoe en Steefie naar voren, 't woonkamertje in.

— Kijk nòu es, Vader, praat ze opgewekt, — je raait 66

ZIELEN OP WEG

nooit wie d'r zijn! Tante Leun en Steefie, is dat effe 'n feessie!

De oude schipper probeert zich op te richten in de bedstee.

— Goëie, zegt hij schor, — hoe gà-d-et, meid?

Opoë schrikt van Oome Dirk. Zooals hij daar ligt, in zijn grijze borstrok tegen 't bonte beddegoed, is 't een schamel hoopje mensch. Maar in 't gele doorgroefde gezicht met 't warrige ringbaardje staan de kleine oogjes nog even fel als altijd.

— Wat ga je nou beginne, Dirk?, zegt Opoë, terwijl ze de stoel neemt die Neel bijschuift.

Als Opoë met Oome Dirk praat scharrelt Neel door het kleine kamertje rond om thee te zetten.

Steefie kijkt toe. — Waar is de kip?, vraagt hij fluisterend, terwijl hij wijst op 't leege hoekje.

Neel komt bij hem staan, en strijkt hem over 't hoofd.

— Hij is dood, zegt ze zacht, — ach-gurrekie ja, de toberd! 'k Had 'em bij de andere kippe gelate, en die plokte-n-'m de veere uit z'n lijf

Uit de zakketel op 't turfkacheltje sliert een stoompluim. Kletterend giet Neel het water in het witte uitgeschulpte theepotje met gouden biesjes.

— Zie-zoo, praat ze fluisterend, — 'n lekker bakkie voor je Opoetje, hè jochie? — Ze haalt haar neus op. En dan gaat ze aan de andere kant van de bedstee zitten, met haar handen onder haar schort.

— En dan zeit-die dokter maar, klaagt Oome Dirk, — da 'k niet zoo melankeliek mot weze, want da 'k me

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

eige in de weg sta. Je mot zèllef maar es voor de Eeuwigheid legge

— Daar legge me anders allemaal voor, zegt Opoe kalm.

Oome Dirk weert af met zijn hand.

— Ach meissie, jij heb makkelijk prate, jij ben altijd een verzeerde ziel geweest. —

Neel zucht, en schudt zenuwachtig met haar hoofd.

Opoe legt haar hand op de sitsen deken. — Je mot es ophouwe met zoo in je eige te legge wroete, Dirk, zegt ze beslist. — Je mot niet na' de arme zondaar zien, maar na' de rijke Christus

Oome Dirk hoest benauwd en langdurig. Hij valt terug in het kussen en veegt met de rug van zijn hand langs zijn mond.

— Jà, zegt hij eindelijk hijgend, — met me eige kòm ik er niet. Die tijd is voorbij, Leune, da 'k docht er te komme met elke dag een kapitteltje te leze —

Opoe kijkt zwijgend naar buiten. Haar lang, bleek gezicht staat zorgelijk. Op het drassige water drijft afval, 'n halve roode kool en een opengetornde matras, waar het stroo bultig uit puilt.

Steeffie leunt slaperig tegen de tafel.

* *
*

Vier dagen later komt er een oude schipper met een zijden petje bij Opoe in de winkel. — Compelemente van Neel, en vannacht is de ouwe man overleje —

Opoe steunt met haar beide handen op de toonbank. — Mènsche, zegt ze ontdaan, — is 't al afgeloop?

ZIELEN OP WEG

De oude schipper knikt, en gooit zijn pruim naar de andere kant.

— Ja, vannacht heit Durrek 't tijge met 't eeuwige vermenigvuldigd.

Opoe noodigt den schipper binnen, maar hij heeft geen tijd.

— Nee mensch, 'k zou voor Neeltje de heele avegasie verder besukkele, 'k mot nou na' de bidder. Neel vraagt of-ie gauw komt.

's Middags wordt Steefie uitbesteed bij Jaantje uit de melkwinkel, en Opoe sluit haar zaakje.

Oome Dirk is in zijn slaap heengegaan, en heeft verder niets losgelaten. — We magge aanneme dat je Vader in de hemel is, meid, zegt Opoe hartelijk tegen Neel. — Vroeger was 't niet zoo'n beste, hij hieuw wel van 'n slokkie ook. Maar hij het de Heere laat gevonde, en hij was bekommerd over z'n zonde —

Neel zegt niet veel. Ze praat zelden over geestelijke dingen. Ze hoeft niet in de rouw te gaan over Oome Dirk, want ze is altijd in 't zwart.

Drie dagen later wordt Oome Dirk begraven. De dominee van 't kerkje, waarbij Oome Dirk zijn laatste levensjaren was, leidt de dienst. Hij noemt Oome Dirk een rookende vlaswiek en een vat ter oneere, maar hoopt er het beste van.

Opoe, Neel, en de oude schipper zijn de eenige aanwezigen op de begrafenis.

* *
*

69 Opoe is de laatste tijd hard aan 't verouderen. 't Ster-

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

ven van Oome Dirk, haar laatst overgebleven broer, heeft haar meer aangegrepen dan ze zelf weet.

's Morgens staat ze op met een wonderlijk, zwaar gevoel in haar hoofd. Het werk in huis en in de winkel gaat haar moeite kosten. En tegen Arie klaagt ze: — 't Is of me beene van lood zijn!

— Je wordt een daggie ouwer, mensch, zegt Arie. — As 'k jou was dee 'k het zakie an kant, en gong lekker bij me kindere in. Je ken 't tenminste doen! As ik het bijltje er bij neer leg mo'k naar 't bestejelingen-huis. —

Opoe schudt haar hoofd, en schenkt Arie nog een versch bakkie in. 's Avonds zit ze vaak tijdenlang werkeloos voor zich uit te staren, als Steefie naar bed is. Ze kan dit alles nog niet opgeven. De pijn knijpt haar in 't hart, als ze bedenkt dat ze 't winkeltje kwijt zal raken, en haar eigen baas niet meer zijn.

— 'k Zien d'r zoo tege op, klaagt ze tegen Lammetje, die een Zondagsche blouse voor Steefie komt naaien. — Bij Ant ken 'k niet in, die het onmogelijk plaas voor ons beien, en Barend mot nou al krom legge om er te komme

— Ja, zegt Lammetje wijs, — en bij je schoondochters in, da's ook nie alles!

— 't Wordt tòch nooit eige, vindt Opoe mistroostig. — Stien van Hendrik is een best mensch, daar niet van, en 'k wil d'r nog liever in dan bij Toon en Aal. Maar 't blijft altijd angetrouwd —

— Bij Stien en Hendrik ken je anders best weze, animeert Lammetje, met een rij spelden tusschen haar

ZIELEN OP WEG

lippen. — 't Is een lief plaassie waar ze wone, en ze hebbe 'n rustig huishouwetje.

— Ja, zegt Opoe met een zucht. Ze spreidt haar handen uit op tafel. — Ze hebbe-n-et dikkels genoeg angeboje. 't Zel er misschien tòch van motte komme, vroeg of laat

Lammetje knikt. Ze trekt een lange draad van de klos, en bijt hem met haar hoektand af. — Hoe valt dat kragie, tante? 't Wordt een knap bloesie, hè!

De winkelbel gaat. — 'n Hallefie wit, zegt een kinderstem. Als Opoe terugkomt is 't tijd om de aardappels op te zetten.

Opoe gooit de andijvie in het vergiet, en 't keukentje staat ineens vol damp.

— Wat 'n frunnekie hou je toch maar over, zegt Opoe afkeurend, — 't is met recht: andijvie-waar blijvie?

Ze gaat weer bij Lammetje aan de tafel zitten, en kijkt werkeloos toe. Dan uit ze ineens de gedachte, die haar dag en nacht bezighoudt.

— As ik bij Hendrik en Stien inga, dan mot Steefie naar huis

— Netuurlijk, zegt Lammetje practisch, terwijl ze het gestreepte flanel vlug onder de machine door schuift.

— Wie neemt nou een andermans kind in huis, dat zellef ouwers heit?

* *
*

— Allà, bedisselt Opoe, — nou een nachtzoen, en dan as de wind na je bed; Opoe mot brieve schrijve.

71 Steefie hangt in zijn hansop tegen de tafel, en leest in

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

de krant die Opoe al over het wollen tafelkleed heeft uitgespreid.

— Hè, nou all, zeurt hij. Maar Opoe heeft vanavond geen geduld. Steefie knielt voor de stoel, waarop zijn broek en trui liggen, en mompelt zijn avondgebedje.

— As de deure dan ope magge blijve, sommeert hij, terwijl hij in de bedsteê stapt.

— Eén, beslist Opoe.

Steefie drukt zijn hoofd diep in het kussen, als Opoe hem ingestopt heeft. Opoe loopt naar de tusschenkamer, om de inktpot te halen. Ze zucht diep, en schuift haar stoel bij de tafel. Ze trekt de lamp nog wat lager, en likt aan haar pen. Dan wordt 't stil in 't keukentje.

Steefie kan Opoe niet zien zitten. Vanuit de bedsteê heeft hij 't gezicht op een stuk aanrecht, en de deur met 't roode tochtgordijn er voor.

Steefie kijkt door zijn half-toegeknepen oogen naar de Hervormers, die boven het aanrecht hangen. 't Is een oud schilderij, Opoe heeft 't heel vroeger van een mevrouw gehad waar ze diende.

Steefie kent 't nauwkeurig, 't is iedere avond het laatste, dat hij voor 't inslapen ziet.

De zes Hervormers staan tegen een wazige achtergrond van bergen en ridderburchten. De dikke middenin is Luther. Hij heeft zijn hand op zijn hart, en kijkt vastberaden. Steefie weet ook wel wie de magere man met 't baardje is, want die hangt in de gang van school. 't Is Calvijn, hij heeft een platte zwarte pet op,

ZIELEN OP WEG

met oorkleppen. Hoe de andere vier heeten weet Opoe ook niet. Steefie heeft het wel eens aan den meester gevraagd, en die denkt dat Zwingli en Melanchton er wel bij zullen staan. Maar Steefie heeft zelf namen voor ze verzonnen. De twee naast Luther noemt hij de bedroefde mannen, en den achtersten, die een gekleurd pak met een kanten kraag draagt, Prins Hendrik. Ze kijken allemaal erg bedrukt, dat komt zeker van de brandstapels en al die dingen.

Steefie ligt stil, en knijpt zijn oogen zóó stijf dicht, dat er allemaal sterren en punten voor komen. Zou een blind mensch die altijd zien? Gekke Willempie, die op de hoek van de Parkstraat zit te bedelen met zijn pet vooruitgestoken, is ook blind. Maar hij liegt het vast, want toen een jongen in zijn pet spuugde holde hij hem hard achterna.

Steefie draait zich naar de muur, en telt de planken van 't houten beschot. In vier en negen zit 'n rond oogje, een kwast heet dat —

Dan hoort Steefie ineens in de stille keuken een geluid dat hem verschrikt. Voorzichtig gaat hij overeind zitten, en buigt om de bedsteê-deur heen.

Opoe heeft de handen voor haar gezicht, en zit stilletjes te huilen.

— Opoe!, roept Steefie angstig.

In een oogenblik staat hij op de vloer. Hij probeert Opoe's handen weg te trekken. — Opoe, waarom huil-ie?

— Ach tobberd, zegt Opoe, — slaap-ie nog niet? Ze snuift, en zoekt in haar schortzak naar een zakdoek.

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

Dan trekt ze Steefie op haar schoot. De tranen loopen over haar wangen.

— Niet huilen, Opoe! dringt Steefie angstig. Hij knip-pert tegen 't lamplicht, en schuurt met zijn hoofd langs Opoe's borst.

Opoe slaat een punt van haar schort om hem heen, en streelt zachtjes zijn bloote, warme beenen. Er is een hulpeloze blik in haar oogen.

— Ach jonkie — tobberd — herhaalt ze werktuiglijk,
— waarom mot dat nou? Me hebbe-n-et zoo goed same
— me hebbe-n-et zoo goed

* *
*

— En wat moet er met de kast?, zegt Hendrik vragend, met opgetrokken wenkbrauwen.

Hij steekt het potlood achter zijn oor, en veegt zijn lorgnet schoon. Voor hem op tafel ligt een lijst.

Barend en Toon zijn in druk gesprek in de tusschen-kamer. — 't Is bij ons ook al niks gedaan, zegt Barend mistroostig. Hij steekt zijn duimen tusschen zijn vest, en loopt de halfdonkere kamer op en neer. — Voor de arepels maak-ie niks, voor de biete maak-ie niks, 't is een lije', man. 'k Wil oversteke met je, vier en twintig blanke guldetjes iedere week in je hande, en pensioen met je ouwe dag

Hendrik staat op. — Hoor eens, zegt hij ongeduldig, — zóó gaat het niet! Jullie moeten er bij blijven. Ik vraag net hoe 't met de kast moet.

— Ant hoef 'em niet, zegt Barend direct. — Ze heit 74

ZIELEN OP WEG

voor niks plaas meer, enkeld voor een paar schilde-
rijen, en dat spul.

— Aal heit pas een befet gekocht, zegt Toon, — maar
daarom zou 't wel kenne

— Je vrouw had méé moeten komen, zegt Hendrik
driftig, — zóó komen we nooit klaar!

— Betaal jij 't reisgeld?, vraagt Toon laconiek. Hij
voelt niet bijster veel voor zijn broer, die een boordje
draagt, en boekhouder is aan een Zuivelfabriek.

— Maak nou geen herrie, sust Barend, — Moeder
mot 't maar zegge, niet Moeder?

Opoe zit aan de tafel, en strijkt zenuwachtig langs
haar schort. — 'k Weet nie, jonges, zegt ze aarzelend,

— dan mot ie maar weg, wat doch-ie, Hendrik?

— Kijk nou es, betoogt Hendrik, — het lijkt me het
wijste om die groote stukken maar weg te doen,
Moeder. Stien zegt ook al, veel is het niet, en uw
kamer bij ons staat gemeubileerd. U kan wat kleine
dingen meenemen, natuurlijk.

— 'k Vin alles best, jonge, zegt Opoe.

Ze hoort Steefie aan de deur, en staat op. In het
winkeltje is alles al ontredderd. Vreemd kaal gapen
de leege rekken van de koektrommels. De lancasters
zijn neergelaten. Scheef en groot teekent zich de
schaduw van den kraaienden haan af.

— 'k Heb een pannedoossie van den meester gehad,
zegt Steefie trotsch, — omdat 't de laaste keer was. En
'k ben den bovemeester ook een hand weze geve —
Hij loopt het keukentje in. Van zijn vader neemt hij

75 niet meer notitie dan van de beide ooms.

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

— 't Is een pipsch ventje, zegt Toon critisch, — mot je mijn Jacob zien!

Hendrik zet zijn hoed op. — Dan zoek ik in de buurt even naar een opkooper, Moeder, zegt hij, — er zijn er hier genoeg. Hij kan vanmiddag 't heele zaakje weghalen.

Opoe knikt stom.

— Zelle wij ook een luchie gaan sceppe, Toon? vraagt Barend, — 't is hier benauwd in dat kleine hokkie!

— Mag ik mee, Vader? dringt Steefie.

Opoe blijft alleen achter. De kamer en de keuken zijn al kaal, de schilderijen en gordijnen zijn afgenomen. Opoe legt een paar kranten over de keukentafel, en gaat brood snijden. Haar mond beeft. De laatste dagen leeft ze als in een droom.

Van de doode dingen is ze al los. Gisteren heeft ze wat kleinigheden bij Jaantje gebracht, die om een aandenken heeft gevraagd. Arie heeft, in de kindervagen, de hervormers mee naar huis genomen.

Opoe gaat zitten, en legt haar handen in haar schoot. Haar oogen staan berustend. Ze voelt zich alleen maar doodmoe van alles. Aan 't afscheid van Steefie kan ze nog niet denken. Op 't binnenplaatsje tijlpen een paar musschen. Ze hoort Jaantje wat omscharren met de melkbussen.

Opoe staat op. Ze rommelt wat om in de la van de keukentafel, en haalt een schrift tevoorschijn met een glimmend zwart kapt en omgekrulde hoeken. Dat is haar memorandum. De verjaardagen van de kin-

ZIELEN OP WEG

deren en kleinkinderen staan er in, 't telefoonnummer van Hendrik, en een recept voor abdijsiroop. Ze bladert achterin. Steefie's steile kinderhand heeft een paar gezangen voor Opoe in het schrift overgeschreven.

Opoe belikt haar wijsvinger, en zoekt. Dan vindt ze het.

— Die hoop moet al ons leed verzachten:
Komt reisgenooten! 't hoofd omhoog!
Voor hen die 't heil des Heeren wachten,
Zijn bergen vlak en zeëen droog.
O zaligheid niet af te meten!
O vreugd die alle smart verbant!
Daar is de vreemdlingschap vergeten,
En wij, wij zijn in 't Vaderland! —

Met een bevende stem mompelt Opoe de woorden van 't gezang na. Ze legt haar bril op tafel, en kijkt wezenloos voor zich uit. Langs haar ingevallen mond trekken diepe voren.

Zoo vindt Barend haar, als hij alleen terugkomt.

— Kom Moeder, zegt Barend goedig, — je mot 't je niet zoo antrekke, 't valt genog mee

Hij loopt naar 't winkeltje, en gaat op de ruit staan trommelen. Barend is teerhartig, meer dan haar eigen zoons heeft hij met 't ouwe mensch te doen.

— Heere, zegt Opoe, in de stilte van 't keukentje. Een paar minuten zit ze zoo, met 't hoofd wat scheefgezakt, en de kin op de borst. Dan hoort ze stemmen

77 in 't winkeltje, de jongens zijn teruggekomen.

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

Opoe staat op, en begint koffie in te schenken. En ineens moet ze denken aan het woord, dat de Engel tegen Elia zei: — Sta op en eet, want de weg zou voor u te veel zijn

* *
*

— Ziezoo, Moeder, zegt Stien hartelijk, als Opoe met haar duim de laatste kruimels van 't bordje heeft opgedept, — nou wilt u misschien het liefst stil een poosje op uw kamer gaan zitten. Dan breng ik ondertusschen de jongens naar bed.

— Goed kind, zegt Opoe. Achter Stien aan gaat ze de trap op. — Wat hebbe jullie toch een lief woninkie, roemt ze, in een behoefte om Stien haar hartelijkheid te vergelden, — Hendrik heb 't hier toch maar geschote! 't Is haast zonde om mijn die mooie voorkamer te geven.

— Welnee, zegt Stien, — 't is u gegund, hoor! Ze trekt een pluchen leuningstoel voor 't raam, en schuift de gordijnen wat verder open. — Zóó, u kunt net de zon nog zien ondergaan, mooi gezicht hè? Stien blijft nog even staan. Ze is een rijzige vrouw, met een recht figuur en een frissche kleur. Vanmiddag heeft ze aan de onderwijzersvrouw, die bij haar kwam theedrinken, Opoe's kamer laten zien. — Ja, 't werd hoog tijd dat mijn mans moeder de zaak aan kant deed, die ouwe menschen zijn op 't laatst alleen niet meer vertrouwd.

Beneden klept 't tuinhekje, Opoe schrikt van 't geluid in de avondstille.

ZIELEN OP WEG

— 't Is stil hier zegt ze.

— Heel wat anders dan bij u, stemt Stien toe. — Hier kan u nog eens uitrusten!

Ze gaat naar beneden.

Door de glas-in-lood bovenlichten van de lage ramen, valt wat gekleurd zonlicht op het gestreepte karpel.

— 'n Frisch streepie, zegt Opoe goedkeurend. Ze bukt zich, en bevoelt een punt tusschen vinger en duim. — Echt tappies Bels, prijst ze, — 'k doch het al! Ze denkt aan haar eigen versleten vloerkleed, waarvan 't goeie middenstuk nu bij Neel in de kajuit ligt.

In de verte, achter de uitgestrekte weilanden, gaat de zon vlammeud-rood onder.

Beneden knerpen voetstappen op het grint. Opoe buigt zich wat voorover. Hendrik, in een zwart luster jasje, spuit de kleine voortuin. Hij kijkt lachend naar boven.

Opoe leunt achterover in haar stoel, en sluit de oogen. Ze voelt een knaging aan haar ziel, en weet dat ze zich bezondigt door niet dankbaarder te zijn. Maar voortdurend ziet ze Steefie voor zich, zooals ze hem het laatst gezien heeft, met een lachend gezicht naast zijn vader voor 't coupé-raampje. Meer dan van het afscheid was hij vervuld geweest van al het nieuwe, dat komen ging.

— Jonkie, zegt Opoe kreunend, — jonkie

Als een lichamelijke pijn voelt ze haar gemis. Ze heeft nooit kunnen denken dat het laatste stuk van de weg, die ze al haast afgelegd dacht, zóó moeilijk worden zou.

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

Beneden praat Hendrik, over de Oostindische kers heen, met zijn buurman, een gepensionneerd post-beambte, die ook zijn tuin aan 't spuiten is. Luid klinken hun stemmen door de stille avond.

In de verte zijn de laatste roode zonnevegen weggevaagd. De schemering daalt snel.

Opoe zit nog steeds onbeweeglijk, met de handen om de stoelleuning geklemd. Ze denkt aan andere eenzamen, die haar nu plotseling veel nader schijnen te staan.

Ze ziet Neel, in haar kajuit die nu leeg geworden is. Ze ziet Arie, alleen op zijn kamertje, en Lammetje, die niemand op de wereld heeft. Het zijn allemaal reisgenooten — zielen, die dezelfde weg gaan.

Opoe reikt achterom, en haalt het zwarte schrift uit haar fluweelen reticule. Ze legt het in de vensterbank, en staart op de regels in kinderschrift, tot ze ze niet meer onderscheiden kan. En ze weet dat die ééne groote Troost overblijft — dat de vreemdelingschap eens vergeten zal zijn, in het Vaderland.

Ze veegt haar bril schoon. En met langzame schreden daalt ze de trap af.